

← Hranické náměstí na litografii z alba An-sichten von Mähr. Weisskirchen und Umgebung (1878).

KRESBA & LITOGRAFIE JAN PINKAWA
ZDROJ MORAVSKÁ ZEMSKÁ KNIHOVNA

← Pohled na Hranice v 1. polovině 18. století vytvořil Josef H. A. Gallaš pro dílo Diplomatické památky města Hranic I. (1822). Obrázek vznikl jen na základě vzpomínek pamětníků. Legenda k obrázku: **1** bývalý farní kostel na současném Školním náměstí, **2** radnice, **3** vrchnostenský zámek, **4** kostelík sv. Šebestiána, v současnosti skladiště soli.

KRESBA JOSEF H. A. GALLAŠ
ZDROJ STÁTNÍ OKRESNÍ ARCHIV PŘEROV

↙ Pečetidlo s městským znakem, 1630.
ZDROJ MUZEUM HRANICE

Obsah

Hraničtí starostové od roku 1850 2

Stručné dějiny Hranic 4

Archeologický obraz Hranicka 28

Hrad Svrčov 30

Hranická propast 32

Zbrašovské aragonitové jeskyně 36

Stará radnice a náměstí 38

Zámek 42

Starý kostel 46

Farní kostel 48

Kostelíček 50

Evangelická modlitebna 54

Synagoga a židovský hřbitov 56

Katovna a popraviště 58

Viadukty 60

Vojenské ústavy 62

Most přes Bečvu 64

Sady Československých legií 66

Hranické lázně Teplice 68

Sochy 70

Městský hřbitov 74

Školy 76

Mährisch-Weisskirchen 78

Židovské Hranice – Reinitz 80

Romské Hranice 84

Městský znak 86

Počet obyvatel 88

Hranické ulice 90

Hranice II-Lhotka 124

Hranice III-Velká 126

Hranice IV-Drahotuše 128

Hranice V-Rybáře 134

Hranice VI-Valšovice 136

Hranice VII-Slavíč 138

Hranice VIII-Středolesí 140

Hranice IX-Uhřínov 142

Památky & témata

Místní části

procházela centrem města od západu k východu. Byly kvůli ní zbořeny dvě městské brány s věžemi (Horní v Jiráskově ulici a Drahotušská v ulici 28. října). Vzhledem k neúnosnému množství dobytka, který byl po této silnici centrem města hnáván, byla roku 1839 trasa silnice přeložena mimo vnitřní město. Roku 1847 byla zprovozněna Severní dráha císaře Ferdinanda a Hranice dostaly železniční spojení. Od roku 1869 fungovalo též telegrafní spojení se světem, přičemž poštovní úřad tu sídlil už od roku 1785.

Zásadní význam pro Hranice měl rozvoj soukenictví, ke kterému došlo na přelomu 18. a 19. století – několika hranickým (nejen židovským) podnikatelům se podařilo zajistit odbyt hranického sukna na uherských a vídeňských trzích, což vyvolalo nebývalou konjunkturu soukenické výroby. V roce 1824 bylo v hranickém soukenickém cechu organizováno neuvěřitelných 460 soukenických mistrů.

Domácí výroba sukna však v průběhu jednoho století postupně zanikla, poslední soukromý soukeník, Peregrin Pešl, ukončil výrobu v roce 1928, zato se rozvíjela výroba tovární – Hellerova textilka na Tř. ČSA, založená roku 1841, byla až do počátku 20. století největším zaměstnavatelem ve městě a v rámci národního podniku Karnola pracovala až do roku 1991.

Hospodářský obraz města v roce 1824 byl následující: „Město i s předměstím obsahuje v sobě 428 numer, v nichžto 4.368 duší křesťanských a okolo 500 židů přebývá. Obyvatelové žijí se z větší částky řemeslem soukenickým a nacházejí se zde kupci mohovití, jenž sukna do Peštu a do Tyrnavy (Trnavy) dovážejí. Bydlejí zde i kupci řečtí ze země tureckých a přicházejí sem i ze země švejcarské a z Mediolanu (Milána) kupci, jenž sukna sami kupují, připravují a do své vlasti odesílají. Zdejších takových kupců suken nachází se zde 24, soukeníků 460 mistrů, kupců rozličného kupeckého zboží čítají zde 4, apatyka 1, barevny na sukna 3, na plátna 3, postřiháčů 9, řezníků 19, krejčů 26, ševců 40, kovářů 6, zámečnicků 6, knihtiskař 1, stolařů 10, kolářů 3, sedláři 4, řemenáři 2, kloboučníci 3, cukrář 1, pekařů 7, perníkářů 1, hrnčírů 5, cvočkař 1, bednářů 5, draxlíř (soustružník) 1, zednických a tesařských mistrů 7, mlynáři

↑ Fajánsový podnos a terina (hluboká mísa s víkem) vyrobené v Hranicích na konci 18. století. Výrobky hranické manufaktury jsou většinou označeny značkou ↓ DW (Dietrichstein Weisskirchen) a dnes jsou vyhledávaným sběratelským artiklem.

ZDROJ MORAVSKÁ GALERIE V BRNĚ

D:W: 88: DW

Francouzská móda v Hranicích

R. 1799 nastala móda neb stroj mužských osob dlouhé galhoty neb spodky nohavice, ne ale na uherský, nýbrž na francouzský způsob nositi. Střevíce a boty u mužských i ženských velmi špičaté. Roku 1803 začaly se u mužských i také ženských ostříhané hlavy nositi, říkali těm ostříhaným hlavám titusové hlavy a roku 1804 augusty (v srpnu) v parádním ležení u Tuřan blíž Brna přijel princ Karl, tehdejší nejvyšší správce naše armády, do toho ležení a měl také ostříhanou hlavu. Podle něho to celé ležení, pozůstávající ze všech regementův moravských, totiž 10 pěších a 2 rejtarských regementův, všichni hlavy ostříhali a skrz to naši vojáci velkého zameškání, který skrz dlouhé vlasy nošení, kterému copy říkali, ušánování (ušetření) byli, neb jeden každý ráno i hodinu strávil, než svou hlavu spravenou a pudrem zaprášenou měl.

Antonín Dvořák, kronikářské zápisky

↑ Pohled z Kunzovy vily směrem na tzv. Mexiko v roce 1946 – tzv. Dolní město začalo vznikat na počátku 20. století, hlavní stavební rozvoj proběhl ve 20.–40. letech 20. století. Od té doby dochází k postupnému zahušťování zástavby a přestavbám rodinných domů. Vlevo vzadu jsou patrné Drahotuše, pole dnes z větší části zabírá průmyslový areál ctPark (původně Philips).

FOTO ANTONÍN PILČÍK
ZDROJ VLADIMÍR HOTAŘ

Hřbitovní – podle blízkého městského hřbitova. Zástavba ulice patří k velmi starým. Památkově chráněný dům čp. 265 zdobí zbytky renesančních

FOTO BOHUSLAV VOSTŘEŽ

Husitská – podle náboženského hnutí. Ulice vznikla 1928 na prostoru Panské zahrady, tehdy byla pojmenována podle legionáře Jana Čapka. Východní stranu tvoří domy z 20. let 20. století, bytové domy na západní straně pocházejí z roku 1955.

Hviezdoslavova – podle spisovatele Pavola O. Hviezdoslava. Vytvořena byla r. 1922, nejstarší domy pocházejí z počátku 20. století, převážná většina byla vystavěna do konce 30. let 20. stol., ale sporadicky pokračuje výstavba nových domů dosud. R. 1984 ulici protála komunikace I/47. Schody k areálu ctPark (původně Philips) byly v ulici vybudovány r. 2001.

FOTO JOSEF ČERNÝ

sgrafit s letopočtem 1583. Nesprávně je dům označován jako bratrská škola, existuje i možnost, že se původně jednalo o hrobku sester Pražmových z Bílkova. Autorem sgrafit byl Jan Červenka Turnovský, člen Jednoty bratrské a autor dochovaného alchymistického rukopisu. Okolní zástavbě se vymyká secesní dům Sutorých čp. 266 (1927) a na jižní straně několik vil ze 30. let 20. století – např. čp. 1005 (1931), čp. 1192 (1938). Součástí ulice je také odbočka ke smuteční obřadní síni čp. 751 (1987), která byla vystavěna na místě domu čp. 453.

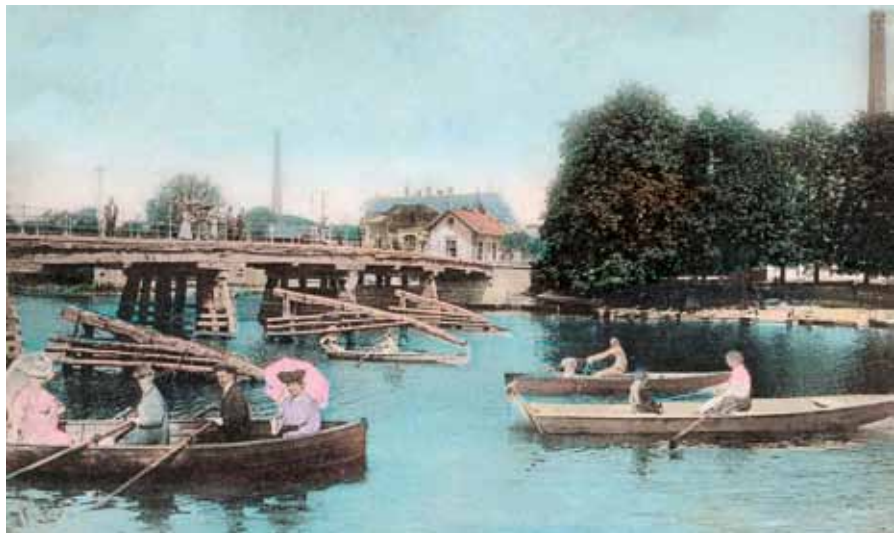
ZDROJ JIŘÍ NEBEŠKÝ

↑ Pohled z dřevěného mostu na Motošín v zimě 1892/1893. Vlevo domek, kde se vybíralo mostní mýto (zbořen 1904).
FOTO KARL JUNG

↗ Dřevěný most přes Bečvu někdy na přelomu 19. a 20. století.
ZDROJ MILAN KRÁLÍK

↓ Čtveřice snímků ze secesního mostu.
ZDROJ MILAN KRÁLÍK

Most přes Bečvu

Zajištění přechodu přes řeku Bečvu bylo jedním z důležitých úkolů, který stál už před zakladateli města ve 13. století. Lokační listina z roku 1276 vyjmenovává mezi povinnostmi měšťanů každoroční platbu dvou denárů na udržování přerovského mostu. Nevíme, kdy byl vystavěn most v Hranicích, ale v polovině 15. století již stál.

Dřevěný most

Most byl dřevěný a bylo nutné jej pravidelně opravovat – materiál dodávala zpravidla vrchnost, město pak platilo řemeslníky. Na počátku 19. století byl most „na dva vozy široký“.

Secesní most

V letech 1904–1905 byl vystavěn secesní železobetonový most podle projektu Karla Herzána, realizovala jej firma Herzán & Uhlíř. „Nejprve postaven poněkud výše most prozatímní a pak teprv rozbourán most starý, na jehož místě má se vypínati most nový, moderní. Práce postupovala dosti rychle, poněvadž dělníků bylo velmi mnoho a též tři parní stroje pracovaly, čerpající dílem vodu, dílem zarážejíce kůly do země.“ Most se stal ozdobou města a zůstal jí až do 7. května 1945, kdy jej ustupující vojska nacistického Německa vyhodila do povětří, aby zpomalila postup Rudé armády – „v poledne byli obyvatelé v blízkosti Bečvy vyzváni městským rozhlasem, aby se ukryli. Ve 12.25 h zaduněl prudký výbuch, nad řekou vystoupil oblak prachu, v okolí byla přerušena dodávka elektrického proudu. Budovy v blízkosti byly poškozeny kameny, které zaletěly až do parku. Divákům se brzy naskytl smutný pohled na zbytky pilíře uprostřed řeky a na trosky vystupující nad hladinu.“ Stejný osud potkal i další, menší, hranické mosty (přežil jen most přes Veličku na tř. ČSA a most přes Ludinu ve Svatoplukově ulici).

Funkcionalistický most

V prvních měsících po skončení druhé světové války obstarával spojení s levým břehem Bečvy pontonový most. Od června 1945 do února 1946 byl budován provizorní dřevěný most, který ale sloužil až do roku 1960. Současný most byl vystavěn v letech 1958–1960 podle projektu Ing. Vaňouse firmou Dopravní stavby v Olomouci, n. p. „Délka mostu činí 83,50 m, vozovka je 8,30 m široká, po každé straně je chodník o dvoumetrové šířce, takže nový most je širší, než byl původní. Na stavbu bylo

nanda. Traduje se, že byl vystavěn pouze pro potěchu císaře Ferdinanda I., který údajně železniční tunely miloval, ve skutečnosti však sloužil k překonání nestabilního terénu. Vzhledem k nepříznivým geologickým podmínkám byly nejprve vyhloubeny dvě paralelní šachty, v nich byly vyzděny stěny (budoucí opěry), poté se shora odstranila zemina, aby mohly být zdi spojeny klenbou. Pak již zbývalo jen vyvézt zeminu z tubusu již hotového tunelu a shora tunel opět zasypat. Dnes je tunel památkově chráněnou stavbou, která je oceňována jako „hodnotná, zcela intaktně zachovaná technická památka“.

Nedávno a dnes

V roce 1925 byla ve vsi zavedena elektřina, roku 1973 vybudován vodovod, roku 1995 byla dokončena plynofikace. V roce 1975 byl ukončen provoz místní školy a od 1. ledna 1976 byla Slavíč sloučena s Hranicemi. V obci jsou dnes aktivními spolky TJ Sokol (založen 1920) a sbor dobrovolných hasičů (založen 1930). Společenským centrem obce je sokolovna, která prošla generální rekonstrukcí v roce 2006. Jižně od silnice I/47 jsou umístěny průmyslové areály firem PRESBETON Nova, Morkus Morava, ZHT Group ad.

↑ Nasvícený interiér slavíčského tunelu, který je vystavěn z vápencových kvádrů. Jeho délka je 259 m, šířka 4,80 m a výška se pohybuje v rozpětí 6,10–6,33 m. Vlaky tunelem projížděly pouze v letech 1846 až 1895, poté byla železniční trať vedena jinudy a z tunelu se stalo skladiště.
2 × ZDROJ OSADNÍ VÝBOR SLAVÍČ

↖ Kaple sv. Josefa byla vystavěna v letech 1877–1881, posvěcena byla 19. září 1883. Kříž, který se před ní nachází, byl vytvořen v roce 1834.
FOTO MIROSLAV VOLEK

↙ Škola ve Slavíči na snímku z roku 1912, budova byla vystavěna roku 1873, od roku 2011 je v budově umístěn azylový dům pro matky s dětmi.
ZDROJ OSADNÍ VÝBOR SLAVÍČ

↓ Pamětní deska na domě čp. 45, odhalena byla 28. října 1938.
FOTO MILAN MRÁZ

